

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Rieger Imre.

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, SZIRJÁK ALBERT, DR. FERENCZI ZOLTÁN.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr. Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számítatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (Lyceum-épület); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — DÉZSI LÁSZLÓ egyleti pénztárnok czimén — a kiadó hivatalba (Hidelve, Új-utca, 36. sz. a.) küldendők.

Tartalom: Pár szó nő-nevelésünkről, F. L. — A közoktatási költségvetés megvitatásának főbb mozzanatai. Befejező közl. Figyelő. — A természetrajz tanítása a népiskolában. Pfeiffer János. — Tárca: Petőfi elbeszélő költeményei. Ferenczi Zoltán. — Szemle. — Irodalom: Háztartástan. Irta De Gerando Antonina. Ismerteti Tasnádi Imre. — Egyesületi Közlemények: A kolozsmegyei tanító-testület nevelésügyi bizottságának határozatai az olvasás tanításáról. — Vegyesek.

Pár szó nő-nevelésünkről.

Akármit mondjon ránk ez a schulvereius világ, mégis csak szerencsés egy föld ez a mi hazánk. Floránk és Faunánk elég gazdag, de azért a féni meg nihi lista nevű társadalmi alligatorokat muzeumba való állatoknak tartjuk; a socialistát „üveg alatt“ nézegetjük; a schulverein-tagot pedig olyan mákvirágnak tartjuk, a kibe nagy adag szorult a nemzetiségi aspiratiók bódító mákonyából. Egy szóval nálunk kevés az a gyűjtő anyag, mely a társadalom-politikai téren nagyobb mozgalmakat, sőt kitöréseket szokott okozni. Voltaképen úgy importáltak azok hozzánk más népektől, mint a hogy nagy égés alkalmával a szél az égő üszköket az egyik város részről a másikba viszi. Megtörténhetik, hogy ez üszkök ujjokban ártalmatlanokká vagy veszélytelenekké válnak. Innen magyarázhatni, hogy többek között a nő emancipatio kérdése nálunk a nők nevelése egyszerűen megoldható kérdésévé vált.

A magyar nő a honfoglalás kora óta egészen a legközelebb múlt időkig az egyszerű kunyhóban, úgy mint a fényes palotában mindenek előtt az anyai hivatásnak kívánt megfelelni. Működés-körét a családi otthonban találta és ez az otthon egyszersmind a nemzeti jellem műfaragó-terme és szövőszéke volt. Ámde a társas életi viszonyok az utolsó harmincz év alatt nagyot változtak. Az életfentartás szükségletei megszapordtak s kielégítésök eszközeinek beszerzése megnehezedett. Az újkori civilizatio behatolt a család körébe is, s abból sok oly elemet kidobott vagy hasznavehetetleneknek declarált, melyeket a ház fejének, az apának és anyának újakkal kellett vagy kell okvetlenül pótolni.

A régi család anya ha a cselekvésre gyöngye volt: százszor elmondott egy imádságot s azt vélte,

hogy azzal teendője nevezetes részét elvégezte. E naiv hitben sok igaz lehetett: gyermekei látták a példát s belőle a szülők iránti tisztelet és kegyelet útján való haladásra impulsust nyerhettek.

Az áhítatoskodásnak megfelelő és csendes építés korszakára a rohamos munka és nyugtalan alkotás ideje következett, mely a nőt is mind jobban részesévé tényezőjévé teszi a haladásnak. A physikai meg szellemi munka nyomán fakadó közművelődés a nemzettest minden porusát átjárja, s a ki csak imádkozni tud, de dolgozni nem, azt a társadalmi vérkeringés nagy folyamai útján kebeléből okvetlenül kilöki. Az a nő-nemzedék, melyet az új társadalmi élet nagy árama útjában talált, legkényelmesebbnek tartá a rohanó ár hullámain való haladást, s házatól elszakadt, hogy a társas élet mozgalmában tevékeny részt vehessen. Innen érthetjük meg azt a tömérdek nő-egyesület alakítását, mely valóságos ellentéte a régi házas életnek, mert hiszen ezek az egyesületek a családnak mintegy kitelepitői. A keltetésnél sokkal nagyobb számban alakult nőegyletekben a legtöbb tag keresve-kereste az utcán és elrejtett zugokban az elhagyott árvákat és koldus gyermekeket, a kiket segítsen, a kiket felruházzon s nem jutott eszébe, hogy azalatt otthon erkölcsileg és physikailag saját gyermekei rongyosodnak és koldusodnak el. Ha a férfiak politikai szereplésök által a haza oszlopaivá, hazafiakká válnak — gondolák — miért ne lehetnének ők analog működés útján honleányokká? A nő-egyletekben nem az anya a nő ideálja, hanem az okvetlenül szereplő honleány, a ki mindennap jobban-jobban elfelejti azt a nagy igazságot, hogy a legigazibb nő-egylet a ház. A hazafi és honleány analogiája ennél még tovább megy. A társas életben szereplő nő mindent másokért tesz, s családjáról tudomást csak néha-néha vesz. Otthona a társadalom, s házi köre csak vendég-szerep-

lési helye. Férje nem dicsekszik a maga mívelte földekkel, de ő maga sem igen hozakodik elő saját maga szötte varrta munkákkal. A ház ura földjeit lelketlen idegennek adja ki haszonbérbe, helyesebben kizsákmánylásra; az anya sem maradhat el tőle: leányai nevelését idegen ajku gouvernantokra bizza, kik sem a családdal, sem a nemzettel soha nem rokonszenveztek.

A férj a megyeházánál, vagy talán az országházában, a nő a jótékony egyesületben vagy női clubban — mindketten a socialis élet incarnatiója s mindkettejük működése a ház desolatiója. Sajátságos ironiája a sorsnak, hogy míg apa és anya a társadalomban bizonyos zajt ütnek: addig gyermekeik otthon szellemileg és erkölcsileg megható csöndben éheznek, ha ugyan el nem vesznek. A nagy közönség zajos tapsai elnyomják ez ártatlanok sohajtását, s a jó istenen kívül nincs más a ki őket meghallgassa.

A társadalomban szereplő nő szintoly veszedelme családjának; mint a tudatlan nő: ma egyik sem lehet igazában sem anya, sem hitves, sem a ház urnője. Amaz a társadalom, emez a tudatlanság rabszolgája. Amabban az anyai érzelmek napmelege helyét a philantropia holdvilága foglalta el; emezt a majomszeretettől fakadó indulatok szélsőségekre ragadják, s a maga képére s hasonlatosságára teremti gyermekeit; kiknek természetében a humanus és démoni elemek csodálatos módon egyesülnek.

A mai kor másnemű anyákat kíván, olyanokat, kik gyermekeik erkölcsét és jellemét szőni és építeni tudják, kik férjöknek mívelt társaik birnak lenni s helyettök, ha kell, a család kormányzását is kezökbe tudják venni. De egyszersmind más fajta nőkre van szüksége korunknak; olyanokra, kik értelmes munkát tudnak végezni, s mint olyanok a társadalom haladásának tényezői, s saját szerencsájök megalapítói, s egyéniségök kifejtői birnak lenni. A Rousseau-féle nő-ideál: a férjének tetszeni kívánó nő, és a Mill Stuart követelte teljesen emancipált, azaz a politikai és socialis functionokban a férfakkal teljesen egyenjogú nők nevelés-irányja között bizonyonnyal ez az a középút, melyen leánynevelésünknek járnia kell.

A nők számára nyitott ipar-iskolák, s a felsőbb leány-iskolák elég szerencsés kezdemény e tekintetben; de féltök, hogy már is nagyon beléjük ütött a fiú-közép-iskolák encyklopaedikus irányja, s a sok tantárgy és tömérdek óra miatt ezek is beleestek a compendiumok okozta scrofulába. Ha ezekből kigyógyulhatnak, munkásságuk rendkívül áldásos lesz hazánk jövőjére.

F. L.

A közoktatási költségvetés megvitatásának főbb mozzanatai.

(Befejező közlemény.)

Állítottuk, hogy a jelen évi költségvetés tárgyalása, kevés leszámítással, gyakorlatias irányban mozgott.

Bizonyítéka ennek, egyebek közt, hogy Göndöcs Benedek képviselő úr kétszer is felszólalt a mellett, sőt határozott indítványt is terjesztett elő arra, hogy pályázat útján s állami segélyezés mellett oly Olvasókönyv adassék ki az elemi nép-, különösen pedig az ismétlő-iskolák számára, mely „a gazdaszat legszükségesebb elméleti és gyakorlati ismereteinek elsajátítására útmutatásul szolgálna, a földmivelő nép gyermekeinek.”

Nagy hiányát tapasztalhatjuk ugyanis annak, hogy kivált ismétlő-iskoláink hivatásuknak megfelelő s elegendő gyakorlatias olvasó könyvvel még ma sem rendelkeznek.

Örömmel olvastuk azért Trefort miniszternek erre vonatkozólag azt a kijelentését, mely szerint „mindenesetre gondoskodni fog arról, hogy a népnek (illetőleg a nép gyermekeinek) legyen alkalmas olvasmánya.”

De legyen ám nemcsak a szoros értelemben vett Olvasókönyvek alakjában, hanem oly művekben is, melyek az ifjúsági- és népkönyvtárak használata útján szelidítsék, miveljék és nemesítsék népünket.

Tanítóink is csak úgy bővíthetik ismereteiket; haladhatnak a korrallal; feledhetik elszigeteltségüket, s érthetnek egyet és érezhetnek együtt a nemzet színe-javával, az értelmiséggel: ha jó és hasznos könyvekből minél többek olvashatnak; s így minél gyakrabban rezeghet át lelköken a nagy gondolkozók, nemesen érzők eszméinek hullámmzata, érzületének melege.

Melegen öhajjtjuk s kérve-kérjük azért, hogy a községi és állami iskolák költségvetéseinek megállításánál, a legnagyobb kimérettel, sőt lehető bőkezűséggel bánjanak el azokkal a tételekkel, melyek az ifjúsági- és nép-, meg a tanítói szakkönyvtárakra vonatkozó előirányzatokat foglalják magokban.

Hogy pedig a kiadandó „gazdasági olvasókönyv-eket mielőbb sikerrel olvassák s olvastathassák: állítsák fel haladóktalanul s egész erélylyel városi helyeken is, s a földmives nép gyermekei számára is — az ismétlő-iskolákat. Hiszen — talán a fővárost s még egy pár élénk kereskedelmi s iparos központot kivéve — a földmives osztály teszi minden magyar város lakosságának legalább is a felét. Nem igazság, de még nem is helyes számítás tehát biz a, hogy ezek gyermekei oktatására, mivelésére — az olyan, a milyen mindennapi elemi iskolán kívül — semmi intézkedés, semmi gondoskodás sem tétetik.

Erős ipar s élénk forgalmu kereskedés is kell nekünk, s terünk és jogunk is van hozzá; de azért nem szabad elfelejtenünk, hogy a föld tette azzá, s tartotta meg Magyarországot annak — a mi!

Kolozsvárnak szólunk; de érthet belőle Torda, Dézs, Enyed, Maros-Vásárhely; s érthetnek különösen azok a nagy magyar alföldi gazdag városok is, melyeknek mind szól az intés, hogy: a történelmi fejlődés megzavarása, erőszakolt átugrása: történelmi jogok feladása, vagy legalább kockáztatása!

Sokszor vitattuk s állítjuk ma is, hogy az sem volt éppen történelmi fejlődés s tényleges viszonyainknak megfelelő követelmény, hogy az orsz. tanítói nyugdíj-és gyámalap-intézet akként alkottatott meg és szerveztetett, miként az 1875-ik évi XXXII. t. cz. rendeli.

E törvény túlköveteléseiről, hiányairól korábban kifejtett nézeteinknek, aggodalmainknak maga a tapasztalat adott azóta igazat.

Különösen hátrányosnak s legalább általánosságban kivihetetlennek bizonyult az, hogy az alap gyarapítására rendelt évenkénti hozzájárulási díjak mind a tanítókra, mind az iskola fenntartókra nézve igen magasra tétettek. „Hát honnan fizessenek azok a szegény egyházak, melyek még a legszükségesebb kiadásaikat sem fedezhetik, évenként 12 frtot minden tanítói állomásért?” hangzott már jó idő óta a panaszos kérdés; mire a feleletet azzal adta meg az élet s illetőleg 6 évi tapasztalás, hogy legtöbbszörre bizony nem is fizetik.

De bizony a szegény felekezeti tanítók sem fizethették s fizethetik az igen is magas belépési díjat [a biztosított teljes nyugdíj összeg 5%-át = 12 frt 50 kr, s illetőleg 15 frt]; sőt legtöbbszörre nehezen fizethetik a rendes évdíjakat is (a 40 évi szolgálat utánra biztosított nyugdíj összeg 2- s illetőleg 3 %-át = 6, vagy 12 frtot.) Éppen nem csodálhatni tehát, hogy az alap 1880-ik évi zárszámadásának vagyonmérlegében a cselekvő hátrálékok (azaz a jelzett czimeken fel nem hajthatott s nagy részben fel sem is hajtható követelések s némi egyéb bevárandók) összege 762,961 frt 30 $\frac{1}{2}$ krt. tett. (L. a vallás- és közokt. m. kir. miniszternek a közoktatás állapotáról szóló X. Jelentése 445-ik lapján); pedig a kiirt összegben kívül még elég jelentékeny törlések is tétettek e czimen.

Nézetünk szerint, csak az országszerte érzett köznyomoruságnak volt azért szószólója Vidovich György képviselő úr, mikor felszólalt eme díjak magassága ellen, melyek nagy részét végrehajtással kell behajtani. De akkor már túllőtt a czélon, mikor a tanítók által fizetendő évdíjt 50 krtban, s az iskola fenntartói évi hozzájárulást minden tanítói állomás után 1 frtban vélte megállapíthatónak, felmutatva, hogy 22,000 tanítói állomás után még így is 33,000 frt. évi jövedelme lenne az alapnak. Maga e jövedelem kétségen kívül meglehetne; de abban már határozottan téved a t. képviselő úr, hogy ezen összeg „a tanítóknak s ezek özvegyeinek (s árváinak) nyugdíjazására nemcsak elegendő, hanem abból még tartalék-alapnak is maradna valami.“ Hiszen — az idézett kimutatás szerint — már 1880-ban is 46,524 frt. 71 krt. tett a nyugdíj- és gyámalap ki-

adása; mi a korosabb tanítók tömegesebben bekövetkező nyugdíjazása vagy elhalálózása miatt már csak pár év alatt is 80, sőt 100 ezer frtra is fel fog emelkedni. Ily kiadást pedig az oly tetemesen leszállított díjak teljességgel meg nem birhatnának.

Ámde maga a törvényhozás sem számított arra, hogy pusztán magok a rendes évi járulékok fedezzék az összes kiadásokat.

Nem; sőt az 1875. évi XXXII. t. cz. 36-ik §-a által aránylag elég szép dotatiót biztosított ez alap javára, midőn azt rendelte, hogy „az orsz. néptanítói nyugdíj-pénztárba pótlékuul fizettetik 1875., 1876. és 1877. évekre évenként ötvenezer frt, 1878-tól bezárólag 1880-ig évenként 100,000, azontúl évenként 150 ezer forint.“ És mivel ez állami segély eddigelő pontosan megadatott; ezekből, valamint a ki nem osztott évi járulékok tőkésített részéből már is szép alapvagyon gyűjtetett. Tett ugyanis a tiszta cselekvő tőke 1.622,297 frtot 49 krt; tehát másfél milliónál jóval többet már az 1880-ik év végén is.

Nó már ezen tekintélyes alaptőké, a 762,961 frt 30 $\frac{1}{2}$ krtban kimutatott cselekvő hátrálékok erélyes felhajtása útján, nemcsak előirányzatilag, hanem a valóságban is 2 millióra hamar s könnyen ki lehetne nevelni. Mert a hátrálékokat elengedni már úgy sem lehet; hiszen ez által azokon ejtetnék sérelem, kik tényleg eleget tesznek kötelességüknek.

Hanem ily tetemes alaptőke mellett igenis lehetne jelentékenyen könnyíteni mind az iskola fenntartókon, mind a szegény tanítókon; s ez által a kötelezettek belépését is tekintélyesen lehetne emelni.

Csak bátorító és vigasztaló példaképpen írjuk ide erre vonatkozólag a következőket.

A 2 millió alaptőke csak 4% mellett is biztosan hajthatna évenként 80,000 frtot. Iskola fenntartói illetménybe csak 20,000 tanító után és csak 6 frtjával (tehát a törvényszabta évi járuléknak felével) begyűlhetne évenként 120,000 frt. Maga a 20,000 tanító átlag véve csak 4 frt. évi díjjal is szolgáltatna be 80,000 frtot. S végre az évenkénti állami segély törvény szerint lesz ezután is 150,000 frtot. Így 430,000 frtot tenne az évi jövedelem; miből ha 300,000 frt. adatnék is ki évenként, mégis 130,000 frtot lehetne tartalék-alapra s illetőleg tőke-gyarapításra félretenni minden évben.

Nyugdíj-alapunk tehát nem áll rosszul; s biztos kilátásunk lehet arra, hogy rövid időn mind a szegény tanítók, mind az iskola fenntartók túlságos megterhelésén segítve lesz.

Különben is a tetemesen felszaporodott hátrálékok behajtásán, mi ez idő szerint a legnagyobb baj, egy legközelebről kiadott kormány-rendelettel, mely indokolt esetekben hosszabb időhaladékot nyújtását engedélyezte a kir. adófelügyelőknek, már is enyhítettett.

S hogy ennél megállani nem fogunk, biztosít eről a közoktatási miniszter úrnak az országgyűlésen tett

következő kijelentése: „Egyébiránt ezen kérdésben én és azok, a kik ezzel foglalkoznak, dolgozunk továbbra is; és én kilátásba helyezem, hogy 1885-ben, mikor tudni fogjuk, hogy (az első 10 év letelte után) milyen pénzereje lesz ezen alapnak, s tudni fogjuk azt is, hogy miként lehet könnyítést szerezni azoknak, kik meg vannak terhelve, meg fogom tenni jelentésemet és akkor talán lehet a nyugdíj-törvényen módosítást tenni.“

Csak a községi iskolák fenntartása és segélyezése ügyével is jönnénk már valahára rendbe! Mert az már csakugyan százalomra méltó és türehetlen állapot, hogy — a 20 %-os levonás, az állami segélyek késői utalványozása, s az 5 %-os isk. pótdó és községi segély pontos be nem folyása miatt — ez iskolák legtöbbször már évek óta sem lehet semmi beszerzést tenni; sőt még a bennök alkalmazott tanítók sem kaphatnak néha egy folytatásban 4 - 5 hónapon át egyetlen kr. fizetést sem.

De erről egy más alkalommal s önnálló cikkben.

Figyelő.

A természetrajz tanítása a népiskolában.

(Folytatás.)

I.

Tisztában levén azzal, hogy a természetrajz tanítása az összhangzatos nevelésnek hatalmas eszköze, s mint ilyen a népiskola tantárgyai között méltó helyet foglal, nézzünk utána azon általános didaktikai elveknek, melyek alapján az osztatlan népiskola természetrajzi anyagát kiválaszthatjuk s elrendezhetjük, s melyek alapján a helyes methodussal megismerkedhetünk.

Az általános didaktika amaz elvét szem előtt tartva: menj a közelebbiről a távolabbira, az ismertől az ismeretlenre, — a természetrajz tanítását a szülőföld természeti testeivel kell kezdenünk. Még pedig először az ismert házi, — a után a vidék mezei, erdei, vízi természetrajzi testeit jönek tárgyalás alá, s csak ezek után jöhetnek, — ha ugyan az osztatlan népiskola ráérne, — az idegen föld állatai, növényei, ásványai. — Ha e sarkalatos elvet mellőzve, ide-oda kapkodunk, hogy hol találunk egy különös sajtáságu állatot, növényt, ásványt, pl. elefántot, pálmafát, gyémántot stb. csak hogy a gyermek figyelmét jobban lekössük s tanításukat érdekesebbé tegyük, ezáltal a gyermekeket mintegy arra szoktatjuk, hogy saját szülőföldje természeti testeit jelentékteleneknek tekintve, idegenek után vágyódják; e szoktatással pedig saját otthona megkedveltetésének, szülőföldje iránt tanusítandó szeretetének, önmagával s környezetével való megelégedésének, boldogságának nyakát szegjük. Részemről elfogultságnak tartom azt hinni, hogy a gyermek körében élő állatok s növények annyira megszokottak már, hogy a gyermek irántuk legkisebb érdeklődést sem tanusítana; s

ferde azon nézet, — mondja Diesterweg — hogy a közvélemény tudatlanoknak tartja azokat, kik a zebráról vagy rafflessiáról, mitsem tudnak, míg ellenben megelégszik, ha a lóról, vagy kutyáról annyit tud egy művelt ember, hogy hasznos házi állatok. Ugyan ki állíthatja, hogy a ló, szobalégy, vagy a szúnyog élete kevésbé figyelemre méltó, mint a skorpióé vagy a krokodilé? Nem tagadom, hogy a gyermek figyelmét — Afrika századok viszontagságait átélte karesú pálmáiról, Amerika vérengző állatairól, Sumatra élénk piros 1 mt. átmérőjű rafflessia virágjairól beszélve — lekötjük; de viszont bátran merem azt is állítani, hogy ezek, ha a természetrajz tanítását olyan tárgyakkal kezdjük, melyeket a gyermek soha sem látott, s talán nem is fog látni, s következőleg helyes képzelet sem lehet róluk, csak oly csodálatos meséknek fognak látszani előtte, mint mikor az oktalan dajka a gyermek figyelmét a „hétfejű sárkány“ meséjével köti le. A mily szépek és vonzóak e mesék, ép oly ostobák!

Keressünk s bizonytalán találni fogunk a mi környezetünkön is érdekes természeti testeket, melyek tanulmányozása nem kevesebb örömet nyújt, mint a külföldieké. Menjünk ki a zöld ligetbe s üljünk le egy hűvös fa árnyába, a hova a hegyi patak csergedezése elhallatszik és a honnan a gyümölcsös hegyoldalt láthatjuk; figyeljünk a madarak énekére, hallgassuk a róvarok szumszogását s vizsgáljuk meg kitartó harcukat, melyet a létért küzdenek; gyűjtsük magunk köré iskolánk növendékeit s járjuk be falunk virágos határát, arany-kalászos szántóföldjeit, dús lombú erdeit, méltassuk szülőföldünk állatait, növényeit, ásványait egy tekintetre: s ha ezek érdektelenek reánk nézve, ha a természet e gyönyörű összhangja nem szerez örömet, úgy kietlen szívünk, meddő eszünk sem az aequator forró legében terjeszkedő óriási fák, s terjedelmes pusztáiban élő állatok, sem a sarkvidék elcsenevezett terményei szemlélésén nem gyönyörködik.

Nem azt akarom ezzel mondani, hogy a külföld természeti testeit szóba se jöjjenek a népiskolában; ezekre is rákerülhet a sor, de csak akkor, ha a gyermek szülőföldje természeti testeivel megismerkedett, akkor ezeket összehasonlítás útján inkább is felfoghatja. Az osztatlan népiskola természetesen ennek alig tehet eleget, mi azonban nem baj! Ismerje a gyermek szülőföldje állatait, növényeit, s legyen a természeti testek megismerésére irányuló érdeke kellőleg felébresztve, úgy meglevő ismereteit később olvasmányok által könnyen kibővítheti.

Miután a majdnem két millióra menő állatfajt s fél millióra menő növényfajt megismertetni a népiskola nem tűzheti célul, a sok közül tárgyalás végett a zon typicus. egyedeket választjuk ki, melyek alakjuk vagy más jellemző tulajdonságuk által kiválnak a többiek közül, és egy nagy csoport jellegző tulajdonait magukon hord

ván, egy egész csoport képviselőinek tekinthetők. Egyes fajok tárgyalásánál — mondja Lüben — nem annyira magának a fajnak megismerésére törekszünk, mint inkább több természeti test főalakjának megismerésére. Miután pedig figyelemmel kell lennünk arra, hogy a gyermek azon természeti tárgyakat tanulja ismerni, melyek az emberiség kárára vagy hasznára vannak: több hasonló termény közül azokat választjuk ki, melyekkel több cél köthető össze. E szerint előbb tárgyaljuk a növényevő állatok típusát jobban feltüntető tehenet, mint a lovat, előbb a burgonyát, mint a paradicsom almát stb. Az által, hogy a természeti testek gyakorlati alkalmazására különös tekintettel vagyunk, igen tág mezőnk nyílik arra, hogy a nép között, uralkodó babonát, kuruzslást kiirtsuk, az állatkinzásoknak elejét vegyük, ama balhiedelmet, hogy sok ártalmatlan állatot mérgesnek tartanak, eloszlassuk; szóval, hogy a gyermekek ártatlan természeti érzékét felébresszük s őket a természetnek megnyerjük.

A tanmenet legyen concentricus. Az első évfolyamban a legismertebb, legkönnyebben felfogható s emberhez legközelebb álló állatok, növények s ásványok fordulnak elő, de úgy, hogy azokban valami bevégezett egész legyen; a következő tanfolyam csupán a tanultaknak kibővítéséből álljon. Ha a gyermek az első évben megismerte a tehenét, a következő évben könnyű lesz ezt kiegészítenie a juhhal, kecskével stb.; ha már ismeri a burgonyát, könnyen kibővíthetjük ezt paradicsommal, beléndekkel stb. Más szavakkal: a természeti testeket az emberhez és életviszonyhoz képest bizonyos csoportokba, gyűrűbe foglaljuk össze, mely gyűrűk, valamint a vízbe dobott kő körül képződő gyűrűk, folyton-folyton nőjjenek, s a mint nőnek, ép oly arányban a gyermek szemléletétől s felfogásától távolabb eső természeti testeket öleljék fel.

Az emberhez való viszonyt tekintve a természeti testeket következő csoportokba foglalhatjuk:

Állattan. Tehén, kecske, juh, ló, kutya. (Hasznos házi négy lábú állatok). Folytatólag: tyúk, pulyka, liba, rucza. (Hasznos házi szárnyas állatok). Továbbá: selymér, méh. (Hasznos házi rovarok). Mindezek egy nagyobb gyűrűbe foglalva össze, képezik a hasznos házi állatokat. Következő nagyobb gyűrű volna: sün, vakond, denevér, fecske stb. (Hasznos ház körüli állatok). S így jönnének: kártékony házi állatok, kártékony ház körüli állatok, hasznos vadak, kártékony vadak, éneklő madarak stb. . . .

Növénytan. Egyik csoport: gyümölcsfák (alma, körte, szilva, cseresznye, meggy); további csoport: művelt kerti növények (paszuly, horsó, lenes, burgonya, hagyma); továbbá: gabonaneműk (búza, rozs, árpa, törökbuza); azután: takarmányfélék (zab, lüklő, lóhere, lucerna); azután: dísnövények (liliom, tulipán, viola, százszorszép) stb.

Ásványtan. Egyik csoport: háztartásban használt ásványok; másik csoport: építkezéseknél használt ásványok; harmadik csoport: nemes fémek; negyedik csoport; nemtelen fémek; ötödik csoport: drága kövek.

Vagy csoportosíthatjuk e tananyagot a természeti testek előjövési körülményei szerint; így: házi-, házkörüli-, mezei-, erdei-, vízi állatok; kerti-, mezei-, erdei-, víznövények; a földfelületén, kisebb-nagyobb mélységekben, apró szemekben, hintve előjövő, hegyeket alkotó ásványok. Vagy pedig csoportosíthatjuk (mint ezt én is tettem az állatoknál) mind a két beosztási alap szerint.

Minden egyes csoport után különböző szempontok szerint összefoglalásokat teszünk, s csak ily előkészületek után jöhet a tananyag könnyebb áttekintése, úgyszintén az ismeretleneknek saját erőnkön leendő megismerése végett szükséges helyes természetrajzi rendszer megismeretése, ez azonban a tanítás felső, legutolsó fokát képezi. Magunknak okvetlenül ismerni kell a rendszereket, de ha növendékeink egy ily bonyolult rendszert nem is ismernek, nem baj! A népiskola általános képzést, műveltséget terjesztő voltánál fogva a természetrajz tanítása által nem természettudósokat, de csak természet-barátokat akar nevelni.

A tananyagnak csupán ily felosztása mellett feltehetünk meg az élet, a természet s a methodus követelményeinek.

Az előrebocsátottak mellett szem előtt kell tartanunk, hogy minden a maga idején jöjjön tárgyalás alá. Bizonytal nem télen fogjuk a fecskét, ibolyát, nyáron pedig a jeget tárgyalni, hanem mindent a maga idejében. E mellett minden természeti test annyiszor jó tárgyalás alá, a hányiszor szükség van, hogy annak életét, kifejlődését tökéletesen megismerjük. Kora tavasszal, midőn a cseresznye virágozik, midőn gyümölcsöt hoz, mindannyiszor elévesszük és tárgyaljuk. Ily genetikusan tanítás egy szellemképző tanításnak nélkülözhetlen feltétele, mert ezen ismétlés által a dolog mélyen vésődik be emlékezetünkbe és serkentve vagyunk arra, hogy más testek kifejlődését magunk erején ily módon megfigyeljük.

A természeti testeket — a mennyire csak lehet — a gyermek elé állítjuk, szemléljék meg jól, tapintsák, a hol szükséges izleljék és szagolják. Legjobb volna; ha mindegyik kezében volna egy ily természeti test, miután azonban ezt — a növényeket s ásványokat kivéve — nem tehetjük, elégedjünk meg azzal, ha annyi csoportba osztjuk fel növendékeinket, a hány természeti testünk van. Előbb egy ideig csendes szemlélik, azután megmondják a nevét, ha nem tudják, mi mondjuk meg s pontosabb megjegyzés végett a táblára írjuk. Ezután következik a leírás, természetrajzi jellegzés. Ámár a természeti test természetrajzi jellegei a gyermek közvetlen szem-

létele alá vannak téve, részemről szívesen csatlakozom azon nézethez: kezdjük a leírást a biológiai adatokkal (tartózkodási hely, táplálék, társas v. magános életmű-ösztön, egyes képességek, kiváló tulajdonok), mert ezek a gyermek természetéhez; kedélyéhez közelebb állván, inkább érdekkeltők s inkább felfoghatók; a másik nagy előnye pedig az, hogy ezek által a következő természetrajzi jellegzés könnyebbé válik, a mennyiben ez életviszonyokból igen tanúságos következtetést vonhatunk a természeti test szervezetére. Így például a magános v. társas életből következtetést vonhatunk a táplálékra; a hús és növényevők táplálkozási viszonyaiból a fogazatra, tápcsőre; az úszókról a lábalkotásra; a vízben, levegőben élőkről a légzőszervekre; a száraz v. vizenyős helyen élő növények szőrözetére v. csupaszágára; stb.

A biológiai adatok előre hocsátása után következnek a természetrajzi leírás, mely munkát könnyítendő, bizonyos sorrendet kell tartanunk, melyet a gyermeknek is önkénytelenül meg kell szoknia. Így először az jó, a mi az első tekintetre feltűnik: általános testalkat, nagyság, alak, szín; azután az egyes tagszervek: fej, nyak, törzs, végtagok. Növénytannál a biológiai adatok után az általános termet s azután az egyes tagszervek: gyökér, szár, levél, virág, termés. Ásványtanál: előjövése, elváltozása, színe, íze, fénye, keménysége. Végül

jó a haszon és kár; mily értékű jólétnek szempontjából s mik az esetleges óvintézkedések.

Egyes természeti testek letárgyalása után az eredményt összefoglalva egy növendékkel elmondattuk, sőt le is diktáltattuk (előbb ügyesebb gyermekekkel) s a többiek leírják. Ez által ügyesednek a rövid-velős leírásokban, a lényeges dolgoknak a kevésbé lényegesektől való megkülönböztetésében. Később azután ki-ki magának dolgozik. Ily módon előáll egy summarium, mely ismételések alkalmával biztonnyal többet ér, mint a kézen-közön forgó igen sok rossz tankönyv.

Mind eme leírásoknál ne feledjük a gyermeket a testek és azok részei között uralgó harmoniára, az állatok építészeti műremekeire: vakond földalatti lakaira, méhek, darázsok sejtjeire, pókok művészi hálóra, madarak fészkeire stb. figyelmeztetni, s bennök a szép iránti érzetet ébraztgetni és növelni. Ugyesztén egyes kiváló tulajdonságokat pl. a hangya és méh szorgalmát, a kutya hűségét és háladatosságát, a veréb szemtelenkedéseit, a birka türelmét, a szarka tolvajlását, a szülői szeretet nyilvánulását, a társadalmi rendet, a munka felosztást, létérti küzdelmet stb. kiemelni, s általok az erkölcsökre hatni.

(folyt. követ.)

Pfeiffer János.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

T Á R C A

Petőfi elbeszélő költeményeiről.

I.

Petőfinek egy pár nagyobb elbeszélő költeményéről fogok szólni.

Képzeld el, mintha bizonyos meg nem irt cikkek sorrendjén már sok mindent elmondtunk volna Petőfiről. Elmondtuk volna, hogy milyen egyénisége, hogy ez mint nyilatkozik életében és 1845-ig megjelent költeményeiben; mert 1845-ig Petőfi sok mindent megélt, sok mindent megírt. Vegyük fel, hogy a sok mindenféle tulajdonok közül, melyek Petőfi emberi és költői egyéniségét alkotják, különösen kiemeltük volna alanyiságát, lényének e titkos műhelyét, hová felszed minden élményt, minden benyomást s belőlök a költői lélek búvós-bájós nyilatkozatait alkotja. Sőt vegyük fel mintha azt is elmondtuk volna már, hogy e gazdag egyéniség mindent a maga szemével, a saját alanyi érzése világításában lát s minden dologra nézt csak egy szempontja van: az a hatás eleven érzése, mely szívében felkél minden érintésre, az események szelének csak álomszerű illetésére is. És mégis a „János vitéz,” Petőfi e második nagyobb elbeszélése a legtárgyilagosabb művek egyike.

János vitéz 1845-ben jelent meg, Vahot Imre adta ki népmese címmel. A kiadásra őt három ok vezette, első az: mert meg volt győződve jelességéről; második az, hogy a költőt művéhez méltóan akará díjazni; a harmadik az, hogy sokkal jobb, ha a műből bejöhethető nyereség az ő zsebébe foly, mintha kivált egy német könyvkereskedő húzná. „De, — érdekes ez a de, — legtöbbit nyerend e költeményben irodalmunk.”

Ez előszóból ezeket csak azért hoztam fel, hogy világos legyen előttünk, hogy e költeményt akkor is nagyra becsülték. Vörösmarty szerint is bármely irodalomnak díszére válnék. Nem igen szükség méltányolnunk hát a madrigálos Császár Ferencz nézetét, ki Vörösmartynak e költemény feletti ítéletét tőle nem veszi komolyan. Vannak szivacs szívű lények, kiknek víz kell, hogy dagadjanak. János vitéz meséjét úgy látszik Petőfi maga alkotta, azonban egy részletét sem gondolta ki, csupán összeállította. Az elemek ismertek, édes mindnyájunkéi, az egész népéi. A kitett és felfogadott gyermek: Kukuricza Jancsi, a szegény árva leány: Iluska, ennek kegyetlen mostohája, kiben nincs semmi sentimentalismus, a juhái elveszte miatt haragos gazda, Jancsi világgá menetele, katonasága, csodás kalandjai, az óriások, az Atlanti tengeren fekvő tündér-ország napfényes tája, mind ismert dolgok, némely részletét együtt

képzeltük ki mi magunk is éber álmainkban, midőn a lélek szeme nem földi tájakon mereng, vagy a barát-ságos téli tűz mellett, vagy álmokképeinkben az egész néppel, sőt az egész emberiséggel. Mert én János vi-tében egyéni, magyar népi és általános emberi képze-lem nyomait találok s innen értem a hatást, mit álta-lában tesz stílján kívül. A hatás okát tehát nemcsak stíljában találok, hanem tárgyában is. E tárgyat kell most röviden érintenem, csak röviden, hiszen oly gaz-dag költéssel van ez Petőfinél előadva, hogy elrontjuk, félek elrontjuk, ha prózába öntjük.

Gyönyörű idyllnek tartom, melyben nincs semmi affectatio, az I—V-ig terjedő részt. Jancsi nyáját örzi, Iluska mos a patakban s az egész természet élő, moz-gó valóság, a mint azt csak a költő kedélye tudja lát-ni. Jancsi kicsalja Iluskát s enyelegnek, mi alatt a ro-hanó idő estvére száll. Iluska mostohája dul-ful, utána jó s meglátva Jancsival, szörnyen megharagszik s tán meg is verné, ha Jancsi fenyegetései el nem ijesztenék.

Azonban más baj is van. Ez alatt a Jancsi nyája ép felére olvadt, lesz ebből hadd-el-hadd. Lett is. A gazda, ki természeténél fogva is „rossz csillagzatu,” meg is ölné, ha el nem futna. De elfut s pedig nem félelemből, hanem mert érzi, hogy ő a hibás. Nem is jó vissza, csakhogy Iluskájától elbúcsúzzék, el is bú-csúzik:

Most hát szép Iluskám, most hát édes rózsám,
Az Isten áldjon meg, gondolj néha reám!
Ha látsz száraz korót szélvészről kergetve,
Bujdosó szeretőd jusson majd eszedbe.“

Elbúcsúzik Iluska is:

„Most hát Jancsi lelkem eredj, ha menned kell!
A jó Isten legyen minden lépéseddel.
Ha látsz tört virágot útközépre vetve,
Hervadó szeretőd jusson majd eszedbe.“

Egyik sem fogad fel semmit, egyik sem ígér sem-mit, mégis érezzük, hogy a szerelem láthatatlan fonál-lal tartja összekötve őket, mi azt hiszem, a rokon sziv-ek titkos együttérzését szokta okozni.

Itt kezdődnek Jancsi kalandjai. Rablókra talál, tettetve közéjük áll, de mikor elaluszna, rájuk gyűjtja a házat. Ekkor kísérti a vágy, hogy a rablók kincsé-ből jó csomót magával vigyen; mennyi szép jövőt tud-na megérni, de lelkiismerete nem engedi.

Azután huszár lesz, magyar huszár s elmennek a francia király segítségére, kit a török megtámadott. Útközben Tatárországon mentek keresztül s itt baj ér-né őket, ha Szerecsenország királya nem fogná pártjo-kat, de ez szereti a magyarokat, mert mikor Magyar-országon járt, igen jó fogadtatást nyert. Azután Talján-országba értek, itt csak az volt a bajok, hogy az örö-kös tél miatt nagy hideg kinozta őket és sokszor há-tokra vették a lovakat, hogy ne fázzanak. Majd Leng-yelországba, aztán Indiába értek. India határos Fran-cziaországgal, de az út nem mulatságos, mert a határ-

hegyek az édig nyúlnak s nagy meleg volt hát, mert a nap csak egy órajárásra volt fejük felett; levegő eget ettek s vizet a felhőből facsartak. A ló meg megbotlott a csillagokban. Hej, ha tudta volna Jancsi, hogy me-lyik az Iluska mostohájának a csillaga, bizony ledobta volna.

A Francia föld szép hely, de most ugyancsak fel volt dülva, az ősz király leányát is elrabolták, de a ki visszahozza, számolhat kezére. Nagy buzdítás volt ez, csak Jancsi nem gondolt rá, neki az esze Iluskán járt. A magyar huszárok megverik a törököket, Jancsi meg-öli a basát, de a fia menekült az ájult király-lánnyal. Jancsi is utána ered, megmenti a lányt, de a basa fiát nem öli meg, a magyar huszár nem kegyetlen. Most Jancsi elvehetné a király leányát, sőt király is lehetne, de neki nem kell, hazájába vágyik, Iluskájához. A ki-rály el is bocsátja, de ad neki egy zsák kincset. Hajón mentek, vihar érte őket, Jancsi kincse vesztetlen ér partra s egy griff-madárra ülve hazajön. Gyönyörű ele-giában adja tudunkra a költő, hogy Iluska meghalt, el is temették, Jancsi kimegy sírjához, elbúcsúzik újra örökre, de kedvese hantjáról egy rózsaszálát visz ma-gával. Újra bujdosik éveken keresztül, kalandja van óriásokkal, boszorkányokkal, lassanként szíve-sebe gyó-gyulni kezd s ha rózsját nézte, valami édességet ér-ze akár emlékezését, akár a reménységét. Átmegy az Átlanti oceánon, megérkezik Tündérországba, meg-birkozik a kapuit őrző szörnyekkel, bemegy a tündér-ország közepébe, de őt nem vigasztalja semmi, s elha-tározza, hogy a közepén levő tóba ugrik. Beledobja elébb rózsáját, hogy az mutassa meg az útát. Azonban a tó az életvize volt s az Iluska porából nőtt rózsza Iluskává vált, ő kimentette s aztán ők lettek Tündér-ország uralkodói s azok maig is.

Váztam e költemény meséjét, ha ugyan vázolha-tó az, mi maga az élet elevensége s a költés büvé-szete. Egy világos előttem, hogy e költemény maga az egyszerűség és természetesség. Nem látok benne semmi erőszakos fejlesztést s a nép képzelete szerint semmi betoldást s még hozzá nincs ennek semmi alapeszmé-je s ennél fogva is természetesebb mint Vörösmarty „Csongor és Tündé-“je, melynek cselekvényére a költő kedélye egy kissé hideg, bár ragyogó romantikus fényt vet. Azonban Petőfi egyszerűbb, keresetlenebb, meleg és vonzó s képei daczára is mindenütt takarékos a nyelvvel. Sőt úgy tetszik mintha néha izgatott gyors-sággal sietne eseményről-eseményre, lélekállapotról-lé-lekállapotra. S bizonyára minden van ebben csak epi-kus nyugalom nincs, csak terjedelmes, lassuság, színező terpeszkedés nincs. Valóban Petőfi lyrikusan elbeszélő költő itt is. A nyugalom nincs meg sehol e műben, si-et-siet, miközben keresetlenül, akaratlanul hinti el szíve ragyogó gyöngyeit tropusokban, hasonlatokban, egy-egy oda lehelt sorban, melyek gondolatok központjaivá le-hetnek. Valóban ritka gazdagsága ez a kedélynek, rit-

ka erélye a nyelvnek, a költői izgatott hévnek és melegségnek, mit e költeményben érzek. Hiszen édes-szívesen szólnék én bőven róla, szívesen terjeszkedném ki a compositio erejére és biztosságára; szívesen mutatnám ki a személyek egyéniségében a határozottságot, eleveniséget; szívesen jelezném Jancsi alakjában a magyaros egyént naiv egyszerűségével és romlatlan gyöngédségével; szívesen lesném meg szerelmi viszonyát közelebről Iluskájával, melyben a természeti rendeltetésen alapuló vonzalmat a szeretők eszményi tisztasága és szellemi mélysége nemesíti meg; szívesen mutatnám ki népi és általános emberi vonásait ama kalandóknak, melyek János vitézt érik; szeretném részletezve elemezni a nyelvet, a stylt, mely leírásokban élővé, mozgóvá varázsolja az anyagot s összhangzásba hozza a szellemi világ titkos mozdulataival, szeretném elkisérni a költőt az általa leirt s oly sokunktól bizonyára álmodott Tündérországba, szívesen időzném ott vele, valamint szeretnék megrögzíteni egy-egy édes perc élveit, kimutatnám azt, hogy mégis e költemény elolvasása után átjárhatja lelkünket az az emberileg mély gondolat, hogy e világon minden meghal, elvész, de ki szeretni tud, annak örök élete van s ha meghal is él valamely bővös táj örömeiben: azonban nem szerzem magamnak ez életet, mert más csak úgy nyerheti meg ugyis, ha maga olvassa. Valamint más nem tapasztalhat, úgy nem is élvezhet helyettünk; de meg az élvezetre lehet e valamely nemesebb felhívás, mint az, mit a nagy költők művei ajánlanak nekünk?

Annyit azonban mondhatunk, hogy e műből a legszebb rész az első, amaz idyll. Jeles a második is, míg a harmadikban egy kissé szegényesnek találjuk az inventiót. Sok-sok szép mese van ma olyan, mi e tekintetben gazdagabb. Azonban Petőfi korában még kevés népmese volt ismeretes. Hatását leginkább megérezte egy nagy szellem, Arany János, kinek félnék muzsáját felbátorította.

(Folyt. köv.)

Ferenczi Zoltán.

S Z E M L E.

Az Eötvös alapról.

Az „Eötvös alap” ösztöndíjainak kiosztása körül tapasztalt állítólagos visszaélések miatt a vas megyei tanítótestület a központi kezelő bizottságnak bizalmatlanságot szavazott, mit azzal indokol, hogy e bizottság többször olyanoknak is ad segílyt, kik a tantestületnek és az „Eötvös-alap”-nak nem tagjai. E határozat csak téves információzión alapulhat, mert a központi bizottság az alapszabályok szigorú megtartása s az alap pontos és lelkiismeretes kezelése által mindnyájunk bizalmát és hálás elismerését érdemelte ki. Ohajtjuk, hogy a vas megyei testvér-egyesület hibáját mielőbb jóvá tegye s az alap felvirágoztatása érdekében a többi egyesületekkel karöltve működjék közre. Hasonló gyanúsítgatá-

sok csak ártalmára vannak e jó ügynek, s könnyen elkedvetlenítik a központ tagjait, pedig ezek önzetlen és áldozatkész munkásságának köszönhetjük első sorban az eddig elért szép sikert.

Németország.

Mecklenburg Schwerinből írják: A most távozó 1882-ik évben iskoláink zajtalanul végezték nehéz de áldásos munkájukat. A hatóságok beható rendszabályaira nem volt szükség. Fejedelmünk a legélelkebb érdekekkel viseltetik az iskola s mindaz iránt, a mi azzal összefüggésben van avagy szükséges. Ha elmegy valahová, itt meglátogatja az iskolát is s kegyesen vesz tudomást annak körülményeiről. Órahosszant hallgatja a tanítást. Nem csoda, ha ily esetekben az iskolai hatóságok buzgón, lelkesen működnek és pedig oly szabadelvűen, hogy e tekintetben bármely kerülettől nem szégyenlhetjük magunkat. Itt egyházi tanfelügyelőség van, de nincs vizsály lelkész és tanító között, mint sok helyen. Néha előfordul ugyan, de hol nem történik az? A legtöbb esetben barátságos viszony van tanfelügyelő és tanító között. A másodlelkészek (predikátorok) kevés kivétellel alkalmazásuk előtt a városi polgári iskolák igazgatói voltak és mint ilyeneknek elég alkalmuk volt az iskolai tananyagot, a tanítókat, valamint azon nehézségeket, a melyekkel küzdeniök kell, megismerni. A néptanítók előtt, ily berendezéssel igaz minden kilátás megszűnik, hogy valaha magasabb iskolai munkakört kaphassanak, a mi pedig a komoly törekvés és folytonos mivelődés megjutalmazására szükséges volna.

A néptanítók fizetését pontosan meghatározni nem lehet, minthogy a legtöbb állás nagyobb vagy csekélyebb mellékjövedelemmel van összekötve.

Az állomások általánosan olyanok, hogy kilehet velök jönni. Másképp van a városokban, különösen a kisebbekben, hol a fizetés igen gyakran csekély; a nagyobb városokban valamivel több. Elöl áll e tekintetben Rostock, e városban 1882 óta a néptanító fizetése 1000 márka, minden 3 évben 200 m. pótlék 2400 márkáig, a melyet 21 évi működés után kap. Az elemi iskolatanítók 1200 márkát kapnak.—

A jövedelmező mellékfoglalkozások korlátolva vannak. A magán órákat nem igen kérik, s így a méhtenyésztéshez látnak, a melyet nem egy tanító jó sikerrel űz. A selymhernyó tenyésztéssel kevesebben foglalkoznak; a biztosító társaságok ügynökségeit igen sok tanító vezeti, ritkábban vállalnak magokra hirdetések. A nagyobb városokban a magánoktatás jutalmazó mellékfoglalkozás; sok tanító ügynöke avagy levelezője a politikai újságoknak, hivatalnok a fogyasztó- és előlegező egyleteknek, vezetője a dalegyleteknek stb.

A közügyekben általában a tanítók élénk részt vesznek. Itt csak az ifjusági, gazdasági, kertészeti és iparegyesületeket említjük.

A belga tanítók szövetségének gyűlése.

A belga tanítók szövetségének 5-ik kongressusán Arlonban körül-beül 1000 tanító és tanítónő vett

részt. Napirendre két kérdés volt kitűzve. Az első ez volt: Melyek a leghathatósbb eszközök a kötelező oktatásnak Belgiumba való behozatalára? A gyűlés három tételt fogadott el: 1) Szükséges a föltétlen ingyenes elemi oktatás a nyilvános iskolákban; 2) Az elemi oktatás befejeztével a tanuló vizsgálatot tesz állami bizottság előtt, hogy haladását meg lehessen állapítani; 18 éves kora felé újabb vizsgálatnak vettetik alá, melynek sikeres kiállása bizonyos előnyöket biztosít a vizsgálatnak; 3) Minden törvényes eszköz felhasználandó, mely a törvény sértésének elejét veszi, az iskola látogatását biztosítja, a szülőket pedig büntetéssel fenyegeti, kik gyermekeik nevelésére semmi gondot nem fordítanak. A gyűlés azonkívül követeli, hogy a gyermekek foglalkoztatása gyárakban s az iparban osztályoztassék.

A második kérdés volt: Melyik a fogalmazás tanításának legjobb módja. A gyűlés négy tételt fogadott el: 1) A három fokon keresztül a tanítás minden ága arra használandó, hogy a tanulóknál fogalmak ébresztessenek, hogy e fogalmak logikai rendbe hozassanak, hogy a gyermekek világosan s szabatosan kifejezzék őket. 2) Az első fokon főleg a nyelv gyakorlati tanítására fordítandó gond, változatos és gyakran ismételt szóbeli gyakorlatok segítségével. 3) A második fokon a gyermeket fogalmainak némi kifejtésére kell szoktatni, az által, hogy a föladvott tárgyakat velük együtt megvizsgáljuk; 4) A harmadik fokon az írásbeli előadás főbb szabályai tanítandók s a gyermek önálló fölfogásának engedendő tér.

A belga közoktatási minisztert Germain, az elemi oktatás igazgatója képviselte. A tanítókhöz intézett beszédében a klérikalikusok támadására czélozva ezeket mondá: Meg vagyok győződve róla, hogy önök bátrabban, mint valaha fognak harcolni, hogy a nemzeti nevelés zászlójának a végleges győzelmet biztosítsák; önök nem fogják megengedni s mi segíteni fogjuk önöket e czél elérésében, hogy elvegyék önöktől az elemi iskolát, e termékeny talajt, melyben a tudomány, az erkölcsiség, a szabadság csirája fakad.

Khinai nevelés.

A khinai nyelvben minden szóra külön jegy van, annyira, hogy a hivatalos szótárban több van negyven ezer ilyen jelnél, melyeket mind még soha egy ember sem tudott megtanulni. Ezer ember közül alig tud harmincz férfi és egy nő olvasni folyékonyan. A gyermekek hat vagy hét éves korukban kezdenek iskolába járni. Az elemi tankönyv a szülők iránti engedelmisséget, az illem és szertartási szabályokat tanítja.

A tanítás módja ez: a gyermek kinyitja könyvét és rámutat az első jegyre és azt a tanító kiolvassa neki. A tanítvány a tanító után újra meg újra elmondja. Így tanulja a következő szót s rendre az egész mondatot, melyet aztán fennhangon addig gyakorol, míg az egészet könyv nélkül tudja. Ekkor leteszi könyvét a tanító asztalára hátat fordít s egész sort elismétli.

IRODALOM.

Háztartástan, vagy a nő legszükségesebb életismereteinek rövid előadása. Irta De Gerando Antonina a kolozsvári felsőbb leányiskola igazgatója. Budapest. Légrádi testvérek. 1883. 233 lap. Ára?

Az újabban szervezett felső leányiskolák igényeihez alkalmazott tankönyveink több tárgyra nézve még maig sincsenek, s a meglevők közül sok a czélnak alig felel meg. A nőknek a gyakorlati életben szükséges ismereteket tankönyv alakjában tárgyaló művekben még éppen szűkölködünk. E hiányon óhajtott segíteni a szerző fennidézett és sokban úttörőnek tekinthető munkájának megírásával.

A mű 5 részre oszlik. Az első részben (5—110 lap) a szorosán vett háztartást tárgyalja. Szól a jó gazdaszony nélkülözhetlen tulajdonairól: jóság, szervező tehetség, rendszeretet, helyes időfelosztás, tisztaság és takarékoságról. A cseléd és urnöje közötti viszony előadásánál a humanitást kiválóan ajánlja. A lakásnál a tisztaság és rend mellett a közegészségügynek ide vágó kívánalmait is tárgyalja. A konyha, kamara, padlás és pincze felszerelését; a ház, a butorzat, a ruházat és fehérnemű fenntartását, az életről merített gyakorlati szabályok és példákban ismerteti meg. A háztartási könyvvitelnek a legegyszerűbb módját bemutatja. Az étkezésről szóló fejezetben figyelemreméltó általános szabályok után az egyszerűbb ételek készítmódját tárgyalja, a többiekre nézve a szakácskönyvek mellett kiválóan a gyakorlatra utal, mert a mint helyesen jegyzi meg: elméletből úgy sem lehet a főzést megtanulni. A baromfi udvar, a tehén és a tej, a veteményes és a gyümölcsös kertre vonatkozó előadása után, általános áttekintést nyújtva, a háztartásról szóló részt befejezi. A mint e rövid vázlatból láthatjuk, fölölel mindent mit a nőnek gazdaszonyi teendői teljesíthetése tudnia kell, s a helyesen választott anyag jól van kidolgozva.

A második részben (111—150 lap) az államgazdaságzat alapelveit ismerteti. E tárgy fontosságát főbb vonásokban vázolva: szól a gazdagságról, annak előállításáról, a tőkéről, a pénzről, a vagyon felosztása és a fogyasztásról. A gazdagságot lehetett volna ugyan a vagyon kifejezéssel helyettesíteni, de így is érthető s a definitio helyes. Röviden, de érdekesen szól a produktív munkáról a földmivelés és iparról, s az általa létrehozott természetmennyek és készítményeket forgalomba hozó kereskedelemről. Az inproductív vagyis szellemi munkások ismertetése után a munkafelosztás hasznát tárgyalja és felemlíti, hogy a munkafelosztás egy bizonyos határon túl káros, mert pl. gyármunkásoknál az ember egyéni sajátságait tönkre teszi. E fejezetre csak annyit megjegyzésünk, hogy a munka-megosztás fontosságát részletesebben s több példával illusztráltan lehetett volna tárgyalni. A tőkéről szóló fejezetben az árról, a kereslet és kínálat közötti viszonyról, melyek csak melleleg

vannak felemlítve, szintén tüzetesebben lehetett volna szólni. Hasonló megjegyzést kell tennünk a pénzt tárgyaló fejezetre, hol a csere-kereskedésről, e könnyen felfogható és művelődés történelmi szempontból is nevezetes dologról, érdekes részleteket közölhetett volna szerző. A vagyonszerzés és a fogyasztásra vonatkozó fejezetekben az ezen keretbe foglalható ismereteket helyesen s a kellő részletezéssel tárgyalja.

A harmadik részben az alkotmánytant tárgyalja (151—175 lap). A negyedikben pedig a legszükségesebb törvényeket ismerteti. (176—205 l.) Paedagogiai tapintattal választotta ki szerző a rendelkezésre álló anyag-halmazból azon főbb tételeket, melyeket minden művelt nőnek ismernie és tudnia kell. De itt is, az alkotmánytani részben, szerettünk volna valamit megtalálni, a minek felvétele mindenestre indokolt; nevezetesen: a magyar alkotmány kifejlődésének történetét, főbb vonásaiban vázolván, a vérszerződéstől egész az 1848-diki, illetőleg az 1867-diki alaptörvényekig. Igaz ugyan, hogy a nemzeti történelemből elsősorban tanulják a növendékek e részleteket, de azok összefoglalása itt nagyon helyén lett volna, s egy magyar nőre nézve ez bizonyára bir oly fontossággal, mint a francia konventnek a szerző által közölt 1791-diki program nyilatkozata.

Az ötödik részben (206—233 l.) a társadalmi tudomány (sociologia) rövid vázlatát adja elő. A sociologia külső ténye öiként az éghajlatot, a föld alakja és minőségét, továbbá a terményeket (az állat-, növény- és ásványország köréből) tárgyalja; mint belső tényezőit pedig az ember egyedi testalkatát és szerkezetét, természetes ösztöneit, a társulás hatását s a fejlődő családot, a kormányforma és a vallás befolyását ismerteti. Az érdekes anyag vonzóan van előadva s a sociologiai alapfogalmak világos és könnyen érthető példákkal illusztrálva helyesen vannak kifejtve.

Az egész mű nyelvezete tiszta és magyaros, irálya szép és mégis mesterkéletlen. E munka nemcsak mint felső leányiskolai növendékek tankönyve felel meg kitűzött céljának, hanem családanyák s felnőtt leányok is élvezettel és haszonnal olvashatják; mi teljes megnyugvással ajánljuk olvasóink szives figyelmébe.

Tasnádi Imre.

— Megjelent az *Új Magyar Athenásnak* vagyis az újabbkori magyar prot. írók életrajz gyűjteményének III-ik füzeté. Fekete Mihálytól — Irinyi József-ig ismerteti és jellemzi prot. íróinkat. Szerk. Sz. Kiss Károly. Kiadja Aigner Lajos. Havonként 2 füzet jelenik meg. Ára 1 füzetnek 50 kr. Ajánljuk olvasóink figyelmébe.

— *Beküldetett* a Petőfi-társaság könyvkiadó vállalatának előfizetési felhívása. A folyó évben a következő 4 mű fog kiadni: „A vármegye szava,” társadalmi regény. Irtá Krassay Ede. „Ifjúságom,” költemények, Reviczki Gyulától. Bodon József elbeszélései. „Humoros Beszélyek,” gr. Teleki Sándortól. Egy évfolyam előfizetési ára

bekötve 7 frt. Az előfizetési pénzek a Révay-testvérek könyvkiadó hivatalába: küldendők.

— *Magyar népdalkedvelők figyelmébe!* A „Magyar Dal-Album”-ból, mint a magyar népdalok egyetlen folyamatban lévő egyetemes gyűjteményéből megjelent a IV-ik kötet 3 ik füzeté is 20 dallammal, ára 25 kr. Megrendelhető: Győrött Henicke Rezső kiadónál.

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK.

A kolozsmegyei tanító-testület nevelésügyi bizottsága több gyűlésen behatóan vitatta az olvasás tanítás-ának kérdését. A vitakozás alapjául szolgáló tételeket, valamint az ezekre hozott határozatokat a következőkben közöljük:

1-ső tétel: „Milyen és meddig tartó előkészület után kezdhető meg az olvasás tanítása?” E kérdésre vonatkozólag határozatott, hogy: a látó- és hall-érzék egyaránt fejleszteniünk kell, e mellett törekedjünk a gyermek beszéd szervét ügyesíteni; a szükséges előkészítő gyakorlatok legalább két hónapig tartanak. 2-ik tétel: „Mi szükséges arra, hogy a gyermek a helyes olvasást megszokja és ne olvasson emlékezetből?” Határozat: a tanító ügyeljen arra, hogy a gyermek egy betűt se hagyjon ki. Az olvasásra szánt gyakorlatokat nem kell betanítani. Különösen káros e tekintetben, ha a tanító felügyelővel dolgoztat a nélkül, hogy ő maga utána nézne, vagy ha otthon a családban ahhoz nem értők tanítanak olvasni. A biztos és készséggel való olvasásra az által szoktatjuk a növendékeket, ha a tanító maga is előolvasva, sokat olvastat, mert csak így éri el azt az eredményt, hogy a gyermek ne akadozzék. Már a tanítás kezdetén legyen fő gondja odairányítva, hogy a mit a gyermek olvas, azt értse is. 3-ik tétel: „A karban olvasás helyes-elhető-e?” A bizottság megállapodása szerint a karban való olvasatás megengedhető, sőt kivételes esetekben célszerű a hangsúlyozás- és a hibás kiejtéssel olvasó gyermekek gyakorlására. A különolvasási csoportok alakítása nem célszerű eljárás. A szótagolás gyakorolható az olvasás tanítás első fokán, a nyelvtani szabályok könnyebb megértéséért. A monitorok alkalmazása célszerű ott, hol az iskola túlnépes, különösen a folyékony olvasás begyakorlása végett. A figyelem fenntartására nézve kimondatott, hogy ha a tanító látja, hogy valamelyik gyermek figyelme lazul, azal olvastatja a következő szót vagy mondatot.

A mint a népiskola tanítványai az olvasás alaki nehézségeit lassankint és fokozatosan leküzdötték, azaz fogékonyan megtanultak olvasni — a mi csak a második év vége felé történik meg — előtérbe lép az értelmes olvasási fok, melynek célja képesíteni a gyermekeket, hogy a mit olvasnak, annak tartalmát az olvasás alatt azonnal megértsék, sőt az olvasást magát is mindinkább már a tartalomnak megfelelően és szépen teljesítsék. Ezért, hogy ha valamennyire a cél elakarjuk érni, szükséges, hogy az ér-

telmes olvasási fok mind a négy felső osztályban gyakoroltassék, úgy, hogy mellette az ugynevezett szép olvasási foknak önálló szerepe csak vele kapcsolatban vehető fel.

Az olvasó könyvek olvasmányainak különböző fajára való tekintettel külön eljárást kell alkalmaznunk az elbeszélő, leíró olvasmányoknál, közmondásoknál, külön módot a költemények tárgyalásánál.

Az elbeszélő olvasmányok tartalmi tárgyalására a következő négy fokozat fogadtatott el:

1. A tanító elbeszéli az olvasmány tartalmát szabadon, ezáltal megkönnyíti a gyermekeknek a tartalom elsajátítását, s egyúttal példát ad az elbeszélés módjára nézve is. Az elbeszélés után kérdéseket intéz, megtudandó, hogy a gyermekek figyelmeztek-e? Ezután felolvassa előttük az olvasmányt s így példát ad arra, hogy hogyan kell olvasni. Majd pontonként olvastatja egyes gyermekekkel, kérdeztén az egyes mondatok tartalmát. A mondatonként történt fejtegetés után, kikeresteti az olvasmány tartalmának alap gondolatát, úgyszintén a tartalom főrészeit (dispositióját). Gyakoroltatja a gyermekkel a tartalomnak megfelelő olvasást. A második fokon a tanító nem mondja el az olvasmányok tartalmát, hanem ő maga olvassa fel előttük, azután pontonként olvastatja az egyes gyermekekkel, kikeresteti a tartalom főrészeit és gyakoroltatja a tartalomnak megfelelő olvasást. A harmadik fokon elmarad a tartalom szabad tárgyalása és a tanító előolvasása; az olvasmányt pontonként olvastatjuk az egyes gyermekekkel, ennek megtörténte után jön értelmezés, dispositio elvonás és a helyes olvasás gyakorlása. A negyedik fokozaton a tanulók halkán, esendes foglalkozásképen végig olvassák az olvasmányt, magukra igyekeznek elsajátítani a tartalmát s ezzel a tanító felhívására és kérdéseire beszámolnak.

2. Az olvasmány alaki (nyelvtani) tárgyalása. Az olvasmányok a nyelvtani lecke-terv szerint a) elemzésre felhasználhatók; b) írásbeli dolgozatul, — a fokozatnak megfelelően, szóról szóra lemásolni; a könyvnélkül megtanult olvasmányokat (költemény, ima stb.) szóról-szóra emlékezetből leírni, az értelmezett s szabadon elbeszélni megtanult olvasmányoknak a felfogott dispositio segítségével történő leírása; c) felhasználhatók az olvasmányok nyelvtani és írásbeli dolgozatul egyaránt.

A leíró olvasmányok tartalmi tárgyalására nézve szintén négy fokozat állapított meg, csak hogy az olvasmány tartalmának, a tartalmat képező tárgynak eredetiben, képekben, mintákban előmutatása mellett lehetőleg kérdező tanalakban történjék a szabad megbeszélése. A megbeszélte tartalmat szükséghez képest többször el kell mondatni; a leíró olvasmányoknál is jobbra épen azt a tanmenetet kell követni, a mit fennebb az elbeszélő olvasmányoknál láttunk. Miután az elbeszélő és leíró olvasmányok tartalmának felfogásában a népiskola növendékeit begyakoroltuk, az 5-ik osztály végéfele, de mindenesetre az 5-ik osztályban megnyitjuk előttük a népiskolai ifjúsági könyvtárt s kiválogatunk otthon olvasásra egyes könnyebb munkákat, számon kérve azoknak olvasását.

A költemények tárgyalásánál a következő elvek tartandók szem előtt: a tanító mintaszerűen elolvassa a gyermekek előtt a költeményt, azután pontonként olvastatja egyes gyermekekkel s értelmezi különösen a képletes kifejezéseket, összefoglaltatja prózába, kikeresteti a dispositióját. Gyakoroltatja a költemény szép olvasását. Megtanítja a gyermekeket arra, hogy a költeményeket könyvnélkül hogyan kell megtanulni.

Meghívó, A torda aranyosmegyei tanító-testület központi köre folyó évi I. rendes gyűlését Tordán 1883. január 27-én d. e. 9 órától tartja meg az állami polgári fiúiskola helyiségében következő tárgysorozattal: 1) Szózat Vörösmartytól. Éneklí a tan. testületi dalszakosztály. 2) Előki megnyitó. 3) Felolvasás Iszlai Márton úr által. 4) Nyilvános tanítás a polg. leány-iskolában Zsigmond Gizella k. a. által. 5) Vitatétel az iskola- és nép-könyvtárak miként való használatáról. Előadó: Belle László tanító úr. 6) Indítványok tárgyalása. E gyűlésre a kör tagjai és az érdeklődők tisztelettel meghívotnak. *Varga Dénes*, köri elnök.

VEGYESEK.

— Lapunk 1879., 80., 81- és 82-ik évi folyamából teljes számú példányok még haphatók. Új előfizetőinknek egy egész évi folyamot 1 frt. 50 kr. kedvezmény árért bérmentve küldünk. Megrendelések a **kia-dó hivatalba** (: Új-utca: 36. szám:) czimzendők.

— A kolozsmegyei tanító-testület tagjai és lapunk szerkesztősége részéről 10 frt. 50 kr. gyűlt be a Molnár Aladárnak emelendő síremlékre, mely összeg a gyűjtő-bizottságnak közelebbről elküldetett. —

— A magyar tanítók országos árva-háza ügyében a kolozsmegyei tanító-testület központi választmánya, e lapok szerkesztőjének indítványára, szintén megkezdi működését, a gyűjtés eszközlésére szükséges módozatok megállapítására egy három tagu bizottság küldetett ki.

— Maros-Ujvárt a szegénysorsu iskolás gyermekek segélyezésére gyűjtést rendeztek. A játékony célra jelentékeny összeg gyűlt be, úgy hogy 40 szegény sorsu iskolás gyermeket ruháztak fel, s még a jövő évre is fennmaradt e célra 100 frt. Mint értesülünk ez ügyben az érdem a sóbányahivatal tisztikarát illeti, — a népnevelés előmozdítása érdekében hozott áldozatukért fogadják elismerésünket.

— A polgári iskolák számára a közoktatásügyi miniszteriumban új tanterven dolgoznak. Kiváncsian várjuk s annak idején ismertetni fogjuk.

— Déván a román ajku néptanítók részére a magyar nyelvből tanképesítő vizsgálat tartatott Réthi L. hunyadmegyei kir. tanfelügyelő elnöklete alatt. Hunyadból s a szomszédos megyékből mintegy 100-an jelentkeztek, a szóbeli vizsgálatra azonban csak 65-ön állottak elő, kik közül 49-et képesítettek. Nagy szükség is van ám arra, hogy a

területen minden tanító oktatási képességgel tudjon magyarul beszélni.

— **Forgó bácsi** irkája czimmel ujabban a boritéklapokon hitvány versekkel s izlésrontó rajzkarczolatokkal el látott füzetek vannak forgalomban. E trivális versekből mutatványul közlünk egy néhányat: „Vastag néni, hasas bácsi, gymnasztikus és dobos, Ebben ismer a nagy *D*-re a kis fiú ha okos.“ „Szegény ördög a ki itt ül ijedten, Öreg *N*.“ Öreg zsidó, szegény rongyász gyere bé, Mond meg nekünk, te vagy-e az öreg *P*.“ Bizony nagy lelkiismeretlenség kell ahhoz, hogy nyereszkeskedési vágyból a gyermekek erkölcsének megmértelyezésére vállalkozzék valaki. Felesleges t. kartársaink figyelmébe ajánlani, hogy ezen irkákat iskoláikból küszöböljék ki; csak ennek eszközzésére azon egyszerű módszert ajánljuk, hogy az illető kereskedőket kérjék fel, hogy a raktári készletet más kiadótól igyekezzenek beszerezni, mit a saját érdekükben bizonyára megtesznek.

— **Nagy-Kanizsáról** a kisdiednevelő egyesület elnöksége részéről azon értesítés közlésére kértünk fel, hogy az egyesület javára rendezett jótékony célú sorsjáték huzása, pénzügyminiszteri engedéllyel 1882. decz. 31-ről 1883. július 1-ére halasztatott. Az elhalasztás indoka, hogy a kibocsátott sorsjegyekből csak keveset tudtak értékesíteni.

— **Megszűnt szakközlöny.** A csongrádmezei tanítótestület egyesületének „**Tanügy**“ czimű havi folyóirata, a december havi számmal megszűnt. A megszűnés oka az egyesületi élet pangása s a tagok közönye.

— „**Tanügyi Értesítő**“ czimmel a vas megyei tanítótestület egyesületi közlönyt indított. Szerkeszti a központi választmány. Megjelenik Szombathelyt havonként egyszer. Előfizetési ára 1 évre 1 frt. A mutatványszám tartalma változatos.

— **Németország** Lyck nevű helységében a 40 évig szorgalommal működött tanítónőt nyugalomba lépése alkalmából volt tanítványai 6000 márka ajándékkal lepték meg; ugyanekkor a várostól is értékes ajándékot kapott. Ily nemes tettet felemlithetni ritkán van alkalmunk.

— **Halléban** a Franke által alapított intézetekben 2336 fiú és 1112 leány összesen: 3448 növendék tanul.

— **Münchenben** a folyó tanévben 450 tanuló van alkalmazva.

— **Amerikában** Illinois államban, **Raab** belleviliei német tanítót választották meg oktatásügyi főnökeknek.

— **Nevelésügyi viszonyok Amerikában.** Az amerikai nevelésügyi biztos legújabb jelentése szerint 1871-ben huszonkilenc államban 9,632,969 —, míg 1880-ban harmincznyolcz államban 15,536,280 gyermek tanult. Huszonhat államban volt 1871-ben 66,949 férfi és 103,743 nőtanító, s 1880-ban volt az összes államokban 126.612 férfi és 157,657 nőtanító. A tanulók száma 10 év alatt 5.903, 311-el a tanítóké pedig 112,977-el szaporodott.

— **Paedagogiai régiségek gyűjteménye.** Az országos tanszermúzeum állandó bíráló bizottsága elhatározta a központi orsz. tanszermúzeumban egy külön paedagogiai régiségek gyűjteményének felállítását s e végből felirt a közok-

tatásügyi miniszterhez. A miniszter úgy didaktikai, mint paedagogiai szempontból maga is helyeselvén az eszmét, a bizottság intencióihoz képest, megkereste a belügyminisztert az iránt, hogy engedje meg az ersz. levéltárnak paedagogiai szempontból való átkutatását s egyúttal az idevágó kettős vagy többszörös tankönyveknek egy példányát engedje át a létesítendő gyűjtemény számára. A belügyminiszter úgy a levéltár átkutatását engedélyezte, mint a többszörös példányokból egyet átengedni hajlandó a bizottságnak, miről a közoktatásügyi miniszter útján értesítette is a bizottságot. A bizottság legközelebbi ülésén fogja kijelölni azon tagjait, kiket megbiz az országos levéltár szakszerű átkutatásával.

— **Győrmege területén** a lefolyt december hóban a népoktatás ügye következőleg állott. Valamennyi népiskolában összesen 14,519 tanköteles gyermek volt beírva. Ezek közül a múlt hóban tényleg 11,329 tanköteles látogatta az iskolát. A lefolyt évben az iskoláztatás akadályát a legnagyobb mérvű járványos betegségek képezték. Egyebekben Győrmege népoktatási ügye rendes menetében akadálytalanul foly.

* * *

— **Nyilvános nyugtatványok.** Lapunk árában mult 1882-ik évre a 3 frt hátralékot kifizették: Herczeg András tanító, Borbátviz. Községi népiskola, Felső-Rákos. (1880. és 81. évre is 3—3 frtot.) Felső leányiskola, Nagy-Körös. Állami iskola, Újpest. (1880. évi II-ik felére is 1 frt 50 kr.) Boga Károly tan. B-Hunyad. Községi iskola, Barátos. (1881. évre is 3 frtot.) Körösi Sándor, Nagy-Vázsony (1881. évi II-ik felére is 1 frt 50 kr.) Gszelman Márton, Kapos. (1881. évi II-ik felére is 1 frt 50 kr.) Sipos Ignác, Ürmös. (1880-ik évre 3 frtot.) Mlts. Szathmári Királyi Pálné, Miskolcz. Csínádi Lajos, S.-Szentgyörgy. Dézsi Gyula ref. lelkész, Gyalu. (1881. évre is 3 frtot.) Ev. ref. népiskola, Türe. Állami polg. finiskola, Torda. (1880 és 81-ik évre is 3—3 frtot.) Kerekes József tanfelügyelő, Zilah. (1881. évre is 3 frtot.) Pap György tanító, Kilyén. Községi iskola, Bágyon. (1880 és 81-ik évre, összesen 6 frtot.)

1882-ik év II-ik felére 1 frt 50 krt. fizettek: Bocz István Gyalu. Burján Ilona, Gyalu. „Eötvös kör“, Zilah. Kovács Dénes, Uzon. (1881. év II-ik felére is 1 frt 50 krt.) Weinhold Károly, N.-Szeben. Benedek József, Kolozsvár. Balogh Elek, N.-Pöstyén. (1880. év II-ik és 81. II-ik felére is összesen 3 frtot.) Ravasz György, B-Hunyad.

Folyó 1883-ik évre 3 frtjával előfizettek: Állami polg. iskola igazgatósága, Fogaras. Állami népiskola, B-Hunyad. Állami tanítóképző, Sárospatak. Állami népiskola, Maros-Ludas. Községi népiskola, K.-Vásárhely. Állami népiskola, Bors. Nagy Béla könyvtárnok, Torda. Állami iskola, Maros-Csucs. Állami iskola, Dálnok. Tanítóképző, Nagy-Enyed. Unitárius gymn. könyvtára, Torda. Felső népiskola, Kézdi-Vásárhely. Sándor Domokos tantestületi titkár, Székely-Keresztur. Polgári finiskola, Alsó-Lendva. Állami iskola, Brassó. Marostordamegyei tanítótestület, Maros-Vásárhely, Boga Bálint, felsőnépiskolai igazg. Gy. Alfalu. Sudi K. János igazgató, Kassa. Polgári iskola, Kismárton. Tanítónőképző önképzőkör, Kolozsvár. Községi iskola tanítótestülete, Szolnok. Állami népiskola, Ó-Rodna. Állami népiskola, Losonc. Állami népiskola, Algyógy.

1883-ik év I-ső felére 1 frt 50 krajczárjával előfizettek: Olvasókör, Csik-Karczfalva. Reik Mariska, Kácsfalva. Verner Gyula, Csetnek. Józsa Mihály, Brassó. Állami iskola, Szék. Bauer Teréz Marosvásárhely. Dr. Verédi Károly, Kassa. Kibédi Péterffy Árpád, Alvincz. Állami iskola, Vizakna. Réthi Dénes, Körtvéfája. Eszényi Sándor, N.-Várad. (Folyt. köv.)

Dézsi László,
pénztáros.